

ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ
ім. Івана Боберського

Кафедра хореографії та мистецтвознавства

СТАНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО ТАНЦЮ

(тези лекції для студентів V курсу)

Рівень вищої освіти – другий магістерський

Спеціальність 024 Хореографія)

Склала : доцент кафедри хореографії

та мистецтвознавства

Вартовник В.О.

«ЗАТВЕРДЖЕНО»

на засіданні кафедри хореографії та
мистецтвознавства

Протокол № 1 від «31» серпня 2022 р.

Зав. кафедри: проф., к.п.н. _____ Сосіна В. Ю.

Львів 2022

План

1. Основні жанри та їх характеристика.
2. Поняття «фольклорний», «народно-сценічний», «характерний» танець та їх характеристика.

Танці, що існують в Україні, можна поділити на три основні жанри:

- Танці хороводного плану (веснянки, купальські хороводи та інші);
- Сюжетні танці – відтворення явищ природи, народного побуту, тема праці, народна героїка тощо;
- Побутові танці (гопак, козачок, кадрилі, гуцулки, коломийки та інші).

Хороводи – один із найдавніших видів народного танцювального мистецтва. Виконання їх пов'язувалось колись з обрядовими діями, традиційною зустрічю весни (весняний цикл танців), відзначенням літа (купальський цикл танців), зустрічю Нового року. Найбільш поширеними були веснянки, гаївки, танки. Автори об'єднали їх під загальною назвою хороводи. Тепер хороводи втратили своє обрядове значення. Вони міцно увійшли в репертуар професіональних і самодіяльних виконавських колективів, особливо дитячих. За темами хороводи можна поділити на три групи: До першої належать хороводи в яких відображаються трудові процеси (“А ми просто сіяли, сіяли”, “Мак”, “Шевчик”, “Бондар”, “Коваль” та ін.); До другої – хороводи, де відбито родинно-побутові відносини трудового народу (“Перепілка”, “Ой, гілля-гілочки”, “Пташка” тощо); До третьої – хороводи, в яких знайшли свій вираз патріотичні почуття народу, оспівується рідна природа (“А вже весна”, “Марена” та ін.)

Хороводи являють собою синтетичний вид народної творчості, в якому органічно злиті поезія, музика та хореографія. Ідейний зміст того чи іншого хороводу розкривається піснею. У зв'язку з цим для хореографів-практиків текст в обрядових танцях має першорядне значення, бо він диктує хореографічний малюнок хороводу в цілому.

Хореографічний малюнок хороводів зумовлюється текстом. Наприклад, в тексті хороводу “Кривий танець”, говориться про те, що: А в кривого танця Та не вивести кінця, Треба йому та виводити, Кінця йому та знаходити і т.д.

Отже, зміст танцю пояснює його хореографічний малюнок: лінія, яку описували виконавці, мала вигляд кривої. За таким принципом визначаються назви й інших хороводів. Часто малюнок хороводу обумовлюється формою викладу тексту: якщо зміст тексту розкривається у діалозі, виконавці розподіляються на дві групи, або з них виділяється соліст-танцюрист, який виходить у центр кола. Коли ж зміст тексту розкривається у формі звичайної розповіді, то учасники водять хоровод без будь-якого розподілу на групи. Текст відповідно впливає і на хореографічні засоби учасників хороводу. Так, наприклад, у хороводах, в яких відображаються трудові процеси, основну роль

відіграє пантоміма-ілюстрація. За допомогою рухів і жестів розкривається зміст. В групі орнаментальних хороводів виконавці відповідно до змісту тексту створюють візерунчастий хореографічний малюнок. В деяких орнаментальних хороводах використовується відповідний до їх змісту реквізит. Так, наприклад, в хороводі “Марена” велике художнє значення має уквітчане гільце, навколо якого учасники снують тонкі хореографічні візерунки. Мелодії хороводів, як правило, глибоко змістовні і емоційно виразні. Разом з тим вони дуже прості, а тому й зручні для виконання.

Сюжетні танці - цей жанр танцювального мистецтва українського народу виник пізніше, ніж хороводи. В сюжетних танцях засобами народної хореографії відображаються конкретні явища з навколишнього життя і природи. Назва танцю визначається його змістом. Так, наприклад, танець “Лісоруби” дістав таку назву тому, що сюжетом його є трудовий процес рубання лісу. В загальній композиції танців цього типу, тобто у послідовності танцювальних фігур, ясно видно логічний і чіткий розвиток сюжетної лінії. Щодо тематики сюжетні танці можна розподілити на групи, де основною темою є: А) праця (“Шевчик”, “Коваль”, “Косар”, “Лісоруби”, “Льон” та ін.); Б) народна героїка (“Опришки”, “Аркан” тощо); В) народний побут (“Катерина”, “Коханочка”, “Волинянка”, “Горлиця”); Г) окремі явища природи і зображення виробничих знарядь селянина в дії (“Тони вітер”, “Зіронька”, “Віз” та ін.); Д) звичаї птахів і тварин (“Гусак”, “Козлик”, “Бичок” та ін.).

Побутові танці - побутові танці беруть свій початок в хороводах. Цей жанр найстаріший і є основою української народної хореографії. В побутових танцях відображаються істотні риси характеру українського народу: волелюбність, героїзм, завзяття, винахідливість, дотепність, нестримна веселість тощо. Ці танці супроводжуються мелодіями, дуже різноманітними за характером і ідейно-емоціональним змістом, значна частина яких виконується в народі як самостійні інструментальні п'єси. Побутові танці є невід'ємною частиною щоденного життя народу. Їх виконують на масових вечорах, гулянках і т.д. До жанру побутових танців належать метелиці, гопаци, козачки, коломийки, гуцулки, верховини, польки і кадрилі. На основі спільних стилістичних особливостей хореографії та музики їх можна розподілити на три групи: 1) метелиці, гопаци, козачки; 2) коломийки, гуцулки, верховини; 3) польки та кадрилі. В побутових танцях народ зовсім відмовився від тексту, залишивши лише окремі вигуки в кульмінаційні моменти танцю.

2. Поняття «фольклорний танець» , «народно – сценічний танець» , «характерний танець» ,їх характеристика .

Характерні особливості загальнослов'янської культури почали формуватися в далекому минулому це стосується пісень, танців, одягу і навіть зачісок. Перші танці виникли як прояв емоційних вражень від навколишнього світу. Танцювальні рухи розвивалися також і внаслідок імітації рухів тварин, птахів, а пізніше — жестів, що відображали певні трудові процеси . Первісний

танець, як і пісня, виконував магічну роль, тому серед календарно-обрядових танців збереглося чи не найбільше архаїчних рис.

Слід розрізняти фольклорний танець і сценічний.

Фольклорні танці — це народні танці, які побутують в своєму природному середовищі і мають певні традиційні для даної місцевості рухи, ритми, костюми тощо.

Фольклорні й сценічні танці мають як спільні, так і відмінні риси. Фольклорний танець — це стихійний вияв почуттів, настрою, емоцій і виконується в першу чергу для себе, а потім — для глядача (товариства, гурту, громади). Сценічний танець призначений в першу чергу для показу глядачеві і виключає будь-які елементи експромту. В українському народному танці часто наявний елемент змагання: двох парубків, парубка з дівчиною, або танцюриста з музикантом. На сцені таке змагання може бути свідомо поставлене хореографом, як елемент сюжету танцю.

Народно-сценічний танець — це художній твір, який опрацював балетмейстер. Це танець, що побудований за сценічними та драматургічними законами. У час постановки народно-сценічного танцю потрібно виконати необхідну мелодію і делікатно зберегти характерні особливості народного танцю.

Народно-сценічний танець повинен мати виразну сюжетну лінію. Це значний набуток розвитку хореографічного мистецтва. Пантоміма тут поступається розгорнутій лексичці, а елементи акторської гри мають глибокий підтекст, бо часом зміст танцю необхідно розкрити без тексту. Сюжетні танці збагатилися завдяки побутовим — гопакам, полькам, гуцулкам та ін.

Французький термін **dance de caractère** дослівно перекладається як «танець в образі» і має одразу два значення, які довгий час існували паралельно і, в результаті об'єдналися: це не лише танець, який розкриває образ героя, але й усі народні танці, стилізовані під класичний балет, такий собі «пластичний портрет народу».

Характерний (народно -характерний , народно – сценічний) – вид сценічного танцю, який передбачає системний синтез елементів танців різних народностей на основі класичного , це академічна форма окремих національних танців створена від поєднання народного танцю з високою професійною технікою класичного .

Використана література

1. Верховинець В. Теорія українського народного танцю / В. Верховинець – К. : Музична Україна, 1990.
2. Василенко К.Ю. Лексика українського народно-сценічного танцю/ Київ, 1998.
3. Голдрич О. Хореографія: посібник з основ хореографічного мистецтва та композиції танцю. – Львів: Край, 2003.